

Menyhárt Ferenc – Zsiros Mária

Atyafiságos üdvözlettel!

Cecének és minden magyar falunak

Menyhárt Ferenc – Zsiros Mária

Atyafiságos üdvözlettel!

Cecének és minden magyar falunak

Századvég Kiadó
Budapest, 2024

– EST. 1991 –

Batthyány Lajos
ALAPÍTVÁNY

A könyv a Batthyány Lajos Alapítvány
támogatásával jelent meg.

© Századvég Kiadó

© Menyhárt Ferenc – Zsiros Mária

Felelős kiadó: Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány

Olvasószerkesztő: Bobály Ilona, Ell Alexandra

Borítóterv: Albert Anna

Tipográfia és tördelés: Varga Júlia

Nyomdai munkálatok: Prime Rate Kft.

ISBN 978-615-6436-47-4

Tartalom

<i>Előszó</i>	7
<i>Levél az atyafiakhoz</i>	9
<i>Hogyan született a könyv? – A módszerről</i>	15
<i>A ceceiség gyökerei – a falu bemutatása</i>	23
<i>A múltból a jelenbe</i>	39
<i>A falu életképessége</i>	65
<i>Amíg a téesz volt</i>	77
<i>Ami a téesz után következett</i>	103
<i>Az élet – ma</i>	117
<i>Isten áldja a tisztas ipart!</i>	131
<i>Rétegek, sorsok</i>	145
<i>Az idős korosztály és a falu</i>	145
<i>Madarakból lettünk – A cigányok élete</i>	154
<i>Fej nélkül elvész a nép – Az értelmiség a faluban</i>	166
<i>A hitélet</i>	173
<i>A jövő, a kiút</i>	179
<i>Irodalom</i>	185

Előszó

Az emberek a világon naponta több millió fényképet töltenek fel az internetre. Hogy ez jó vagy rossz? El lehet rajta meditálni, de nem ez a lényeg. Sokkal érdekesebb és hasznosabb elgondolkozni azon, hogy vajon miért teszik. Miért csinálunk százszámra fényképeket magunkról, a családtagjainkról, apró-cseprő dolgainkról? Miért nézegetjük, hasonlítgatjuk össze magunkat másokkal vagy éppen saját korábbi önmagunkkal? Miért szeretnénk tudni, kihez hasonlítunk, kik vagyunk, honnan jövünk, hová, meddig megyünk? Miért? Miért? Ez nem egyszerűen kíváncsiság. Annál sokkal több. Ösztön, kapcsolódni vágyás, társkeresés, és mindez együtt, mert végtére is tudnunk kell, kik vagyunk, és hagynunk kell valamit magunk után, ha elmegyünk. Miért ír ma annyi ember könyvet, amikor a társadalommérnökök már évtizedek óta a Gutenberg-galaxis végével riogatják az emberiséget?

Ez a kötet egy tíz évvel ezelőtti anyaggyűjtés tapasztalatait összegezi. Azóta már biztosan történtek változások, egyes dolgok javultak, mások nem. A konfliktusok talán szelídültek, és minden bizonnyal keletkeztek újak is. Akik akkor meséltek nekünk, azóta már lehet, hogy másképp látják a dolgokat, másképpen emlékeznek, talán már nem is élnek. Az utcák, a házak is megváltozhattak. Ez egy akkori felvétel, a tíz évvel ezelőtti állapotot rögzítettük. Nem is írtunk bele semmi újat, mert ahhoz egy újabb felvételt kellene készíteni. Talán más települések is szívesen visszanéznék korábbi önmagukat egy ilyen fényképen.

Miért ír valaki szociográfiát? Azért, amiért sok millió ember fotókat készít. Azért, hogy a múltnak egy szeletét megőrizze, hogy legyen kihez-mihez hasonlítania az aktuális helyzetét.

Hogy mérni lehessen a változást, ahogy a fiatal és a ráncos, megöregedett arc között. Mert a szociográfia, még ha néha el-elhajlik is a szubjektivitás felé, alapvetően akkor is törekszik a tényszerűsége. Galgóczi Erzsébet így fogalmazott a műfaj kapcsán őt ért kritikákra válaszolva: „Közösségi elvű társadalomban a valóságot tartósan sem jobbá, sem rosszabbá hazudni nem lehet. Jobbá tenni viszont csakis a társadalmi önismeret alapján lehetséges.” Mivel a szociográfia mesél, tanít, elgondolkoztat, csiszolgatja az önismeret zavarait, ezáltal józanságra inti az embert, amikor ítélet alkot. Talán még a társadalom mai mérnökeit is! Mert, ahogy a prédikátor mondja: „Nemzedék elmúlik és nemzedék érkezik, a föld pedig mindig megmarad.”

A mai, nemzedékek között áthidalhatatlannak tűnő szakadékokat támasztó, évezredek értékeit megkérdőjelező, a nemzeti hagyományokat eltörölni szándékozó világban minden korábbinál nagyobb szükség van a szociográfiának, ennek a jelenkori állapotokat bemutató, megörökítő műfajnak a támogató erejére.

Köszönet és tisztelet mindazoknak, akik ilyen írások megszületését ösztönzik.

A szerzők
2024. május 16.

Levél az atyafiakhoz

*„Elindultam szép hazámból, híres kis Magyarországból,
Visszanéztem félutamból, szememből a könny kicsordult.”*

Elindultam, pontosabban nem én, hanem még a szüleim indultak el, 1961-ben Cecéről, szerencsét próbálni, a városba, öt gyerekkel. A cél egyszerűen „a város” volt, mert több város is szóba jött, míg Dunaújváros mellett döntöttek. Sok cecei volt akkor már a városban, Dzsaja Lajos bácsi, Gönczöl Feri bácsi, Árvai Pali bácsi... és mások, akikre atyafiságos segítségért, honvágy esetén jó szóért támaszkodni lehetett. Apánk a vasműben, a kátrányüzemben kezdett dolgozni, majd két év múlva, negyvenkét évesen meghalt. Anyánk a moziban kapott pénztáros állást, amelyet nagy szeretettel csinált, de a lelke haláláig visszahúzta Cecére. Amikor csak tehetette, hazajárt Kati nénihez, Ilus nénihez, a jó szomszédokhoz, iskolatársakhoz. A haza az a föld, ahol születted, ahol élsz, ahova vissza kell menned, akárhogy megy is a sorod.

Sokan elmentek a faluból abban az időben is: az átalakulás bizonytalansága, a téeszvilág, a jövőtlenség, a gyerekek sorsa miatt aggódó falusiakat a jobb kereset lehetősége a városba csábította. Érdekes az ember, mert úgy van vele, hogy ha ott van, elvágyik, ha elment, visszavágyik... Valami nem engedi el. Velem is így alakult, hogy mindig, amikor már sokáig voltam távol tőletek, egyszer csak visszahívtatok: Horváth Laci bácsi, a plébánosunk a templomkert bekerítésénél, Varga Gábor polgármester, a későbbi országgyűlési képviselő, a Cecéről elszármazottak összetoborzásának szándékával.

Sokat és szívesen vagyok köztetek, érzem a szereteteket. Látom a nehézségeiteket, a küzdelmeiteket. Amikor a feleségemnek az az ötlete támadt, hogy próbáljuk meg megfejteni, feltárni, mi okozza a sok-sok problémát, a térség viszonylag hátrányos helyzetét, nem lelkesedtem azonnal. Tudtam, hogy „fagörcs fejűek vagytok”, így nem voltam biztos abban sem, hogy szeretettel veszitek majd a kérdezősködésünket. Nem ért meglepetés! Ti magatok emlegettétek – szinte valamennyien – az Illyés Gyulától származó, nem túlságosan hízelgő jelzöt, hogy bizony, fagörcs fejűek vagytok. Azt azonban nem mondhatom, hogy nem fogadtatok szívesen bennünket, vagy a kérdezősködésünket. Nagy érdeklődés, kíváncsiság és segítőkészség övezte azt a közel másfél éves munkát, amivel igyekeztünk megismerni közleről benneteket.

Most, hogy ezeket a sorokat írom, eszembe jutott, ahogy Petőfi szólt az övéihez, a kiskunokhoz az 1848-as képviselői választáskor: „Szükségesnek láttam ezeket elmondani magamról a végett, hogy némiképpen megismerjétek, hogy legalább tudják, hogy ki és mi vagyok, akik még nem tudták. Azt, hogy az ember így nyilvánosan beszélget magáról, talán néminemű orcátlanságnak lehet nevezni. Jól van, nevezzétek orcátlanságnak, vagy aminek tetszik, de tudjátok meg: a magam hasznáért soha, senki előtt sem szólnék egy szót sem, s ha most itt az orcátlanságig vetemedtem, ezt azon szent cél elérésének óhajlásából tevém, hogy a hazának szolgálhassak... ha ez a törekvés bűn, úgy itt a szemem, köpjétek bele, itt a fejem, kövezzetek meg.”¹ Tudjuk, mi lett az eredménye e beszédnek: az atyafiai nem választották meg képviselőjüknek, de remélem, ti nem tagadtok meg...

A könyv műfaját szociográfiaként határoztuk meg. Szociográfiának a társadalmi egységek életkörülményeinek leírását nevezik. A magyar szociográfia története izgalmas korok, nagyszerű szerzők által jegyzett alkotások csodálatos tárháza, ösz-

¹ Petőfi 1974, 278.

szességében mégsem sok faluról született hasonló összefoglaló írás. Őrszigethy Erzsébet és Letenyei László közel 130 művet soroltak fel a magyar szociográfiáról készült bibliográfiájukban, Bél Mátyástól napjainkig. Nem valami sok! Az 1730 és 2012 között eltelt 282 év alatt évente átlagosan két kötet készült. Vanak szerzők, akik csak egy művet jegyeznek, és van tíznél több kötetes is. Híres szerzőket, és csak a szakmabeliek által ismereteket egyaránt találunk közöttük. A műfaj a fénykorát a 20. század harmincas éveiben élte. A magyar falvak életét bemutató sorozatban egymás után jelentek meg Féja Géza, Szabó Zoltán, Erdei Ferenc könyvei. Csaknem harminc mű látott napvilágot, mind a falun élő népesség életkörülményeit ábrázoló korrajz, mint a *Tardi helyzet*, a *Nagykunsági krónika*, az *Ormánság*, de Illyés Gyula is ekkor írta le a rácegrespusztaiak sorsát a *Puszták népében*, amely talán a legismertebb valamennyi között. Illyés könyve a Cecét körülölelő térségről, Cecének a térségben betöltött sajátos, szigetszerű helyzetéről szól. Ebben nevezte fagörccs fejűeknek a ceceieket.

Az utóbbi években is születtek a műfajba sorolható írások, igaz, nem sok. A kor emberének életérzését megismerni és leírni nem könnyű, és nem is népszerű vállalkozás. Az, aki az így elé tartott tükörbe belenéz, nem biztos, hogy örül annak, amit lát. Régen is így volt, ma sincs ez másképp.

A szociográfia többféle műfaj jegyeit egyesíti magában: van benne történelem, de túlmegy egy-egy település helytörténetének leírásán. Mi is összegyűjtöttük a falu történetének főbb, meghatározó elemeit, de nem erről szól csupán. Van benne szociológiai, statisztikai pontosságú adatelemzés, de nem a közösség társadalmi szerkezetének meghatározására, hanem a belső viszonyainak feltárására vállalkoztunk. Irodalmi hangvételő, epikai műfaj, de nem regény, és nem mese, bár az is van benne, de vannak a néprajzhoz húzó jegyei is. Egy település, tájegység életének bemutatása a szerző szemüvegén, látásmódján keresztül. Társadalomrajz, korrajz, az önismeret és a valóságfeltárás sajátos keveréke. Reméljük, tetszeni fog nektek. Abban is bízunk, hogy másoknak is örömet szerzünk, más falvak lakóit is

elgondolkodásra készítjük írásunkkal, hiszen ha rólatok szól is e história, valójában a tágabb összefüggéseiben, mindannyian átéltük azokat, amiről ti meséltetek. Bizonyos értelemben valóban tükröt tart elétek, amelyben a szép és a csúnya egyaránt láthatóvá válik, de hát ez volt a szándékunk.

Nagyjából 90 családhoz jutottunk el valamilyen formában. Néhány kivétellel mindenki a lakásán fogadott bennünket, ami alapvetően a bizalom megnyilvánulása. Valamennyien jó szándékkal, segítőkészséggel, őszinte barátsággal támogatták igyekezetünket.

Az adatgyűjtés több mint egy évig tartott. Ismerve a ceceiek életformáját, próbáltunk alkalmazkodni, nem zavarni a mezőgazdasági munka ritmusát, hiszen a tavaszi, nyári dologidőben mindenkinek megvan az elfoglaltsága a gazdaságában. A hideg téli napokon könnyebben megy az emlékezés, a beszélgetés, jobban el lehet mélyedni akár a múlt, akár a jelen dolgaiban.

A beszélgetések során a hallottakat kézzel jegyzeteltük egy nagy füzetbe, ahonnan az adat, a gondolat közlőjének kiléte nem került át a könyvbe. A megfigyelő, a krónikás bár az egyéntől indul, de nem az egyedít, hanem az általánost akarja elsősorban megismerni és leírni. A közösség és abban az egyén sorsa, helyzete az, amit a közösségnek önmagáról be akartunk mutatni. A társadalom bármelyik egysége, legyen az a család, a lakóhely vagy az ország egésze, az egyéneken meglévő érzésekkel, gondolatokkal, kedvező vagy kedvezőtlen megítélésekkel, véleményekkel együtt alkotja a közösséget. A közösség egysége vagy megosztottsága, a belső kohézió az, ami a közösséget eredményessé vagy eredménytelenné teszi. Ha sokan vélekednek azonosan egy problémáról, a probléma hamarabb megoldható. Cecén is sokan látják hasonlóan a helyi életben meglévő zavarokat és értékeket. Ha valaki magára ismer a következő oldalakon, gondoljon arra, hogy nincs egyedül a véleményével.

Írásunk hitelességét a ti emlékezetetek, válaszaitok biztosítják. A tükröt mi tartottuk elétek, de a ti képetek látszik benne. Ne a tükröt átkozzátok tehát, ha nem vagytok az ábrázatokkal megelégedve! Vegyétek észre, hogy bár rólatok szól,

nem csak nektek készült! Az ország bármely falujában hasonló sorsokkal, hasonló helyzetekkel és hasonló problémák között élő emberekkel találkozhatunk. Ti megmutattátok a ti életeteket, mi leírtuk, és magyarázatokkal láttuk el a történeteiteket, hogy segítsünk a megértésben, a problémafeldolgozásban. Lehet, hogy Cece a ceceieken kívül talán kevés embert érdekelne, de azok a dolgok, amelyekről ti beszéltetek, az ország egészének problémái, és biztosan tudjuk, hogy ezzel, a veletek közösen létrehozott kötettel Cece segítségére lesz az országnak a közelmúlt okozta nehézségek megértésében és feldolgozásában. Ajánljátok hát bátran, jó szívvel másoknak is!

Hálásan és nagy tisztelettel köszönjük a szíves fogadtatást, az őszinte szót mindnyájatoknak. Reméljük, hogy amikor kezetekbe veszitek, érdeklődéssel és örömmel olvassátok, mint közös munkánk termékét.

A szerzők

Hogyan született a könyv? – A módszerről

„Az Anyagból, a gazdaságból kiindulva, matematikai formulák büszke bizonyosságán át egyszer csak megérkezünk a lakosság öröklött faji tulajdonságaihoz, egy igen labilis, sokfélekép érthető és nehezen formulázható jelenséghez, mely annyira nem alkalmas matematikai kezelésre, hogy bizonytalanságában a matematikai formulák ellentettjének tekinthető.”²

Ceének lelkes híveiként, szegről-végről odatartozóként, 2012 őszén úgy döntöttük, hogy megkíséreljük leírni, feltárni a falu jelenlegi állapotának jellegzetességeit, azokat az oksági összefüggéseket, amelyek a jelen állapot magyarázatául szolgálhatnak. Mindenekelőtt összegyűjtöttük a településről megjelent írásos dokumentumokat. Nincs belőlük sok! Az 1989-es fordulat után többen kezdtek a falu múltjával foglalkozni. Szabados János tanár úr áldozatos munkája révén 1992-ben kiadásra került egy igen szerény kivitelű helyi lap, *Cecei Kisbíró* címmel, ahol a falu napi történéseinek ismertetése mellett a település hagyományairól, híres szülöttjeiről, történelméről is rendszeresen jelentek meg publikációk. A hat évet megélt újság egybekötött valamennyi számát rendelkezésünkre bocsátotta a tanár úr, így munkánk egyik jelentős forrása lett.

² Szekfű 1922.

Sok hasznos információt merítettünk a Fejér Megyei Levéltár által 1981-ben megjelentetett *Fejér Megyei Történeti Évkönyv* 15. számából.

Dr. Kecskés Lajos orvos édesapjától, a falu kántortanítójától kapott belső indíttatásának köszönhetően sok-sok évi kemény levéltári munkával összegyűjtötte a cecei családok származási és birtokviszonyainak fellelhető dokumentumait, amelyekből először 2002-ben *Cece község első földkönyve* címmel, majd 2005-ben *Családok, emberek, események Cece múltjából* címmel jelentetett meg két rövid tanulmányt. Ezek a művek is forrásaink között vannak.

Király László, az általános iskola akkori igazgatója főiskolai szakdolgozatában tekintette át a falu társadalomtörténetét, és kérésünkre azonnal rendelkezésünkre bocsátotta mint forrásmunkát.

Hasonlóképpen módunk volt felhasználni Staubné Albert Marietta személyügyi szervező szakon szerzett diplomájához készített szakdolgozatát is.

Személyes dedikációval kaptuk meg dr. Horváth Jánosnak, a parlamenti képviselők doyenjének *Élő történelem* címmel kiadott visszaemlékezéseit, melyben a Cecén eltöltött gyerekkoráról is beszél.

Érdekes kísérletnek tartottuk, és áttekintettük Letenyei Lászlónak a faluról készített mentális térképét. Valamennyiüknek köszönettel adózunk segítőkészségükért és értékes gondolataikért.

Mivel szándékunk döntően a rendszerváltoztatást követő 30 év megélésének megismerése volt, a település lakosságához fordultunk. Kezdetben csak kevés embert ismertünk személyesen, velük indultunk el, tőlük kértünk segítséget további ismerősök szerzéséhez. Miután megtudták, mit és hogyan csinálunk, szívesen ajánlottak bennünket olyan személyeknek, akik forrásként hasznos dolgokat tudnak mondani. Hólabdaként gurult és nőtt egyre nagyobbra az összegyűjtött anyag. Végül 2013 nyaráig 84 család fogadott be otthonába bennünket, és mesélte el mindazt, amit emlékezete a közelmúltról megőrzött.

Szeretettel, bizalommal, szívesen ültek le beszélgetni velünk. Valamennyien dolgozó, elfoglalt emberek, és mi igyekeztünk a napi munkájukat nem megzavarni, tudva, hogy a jószág, a termés nem várhat, inkább mi vártunk rájuk.

Az összegyűjtött anyag – a családtagokkal együtt – mintegy 170 ember válaszainak, véleményének, emlékezetének tükrében állítja elénk a falu múltját, jelenét. A felnőttek szavait az alsó tagozatos gyerekek rajzai, a képzeletük képes formában történő megjelenítésével egészítik ki. Mit jelent nekem Cece? kérdésünkkel valamennyi alsó tagozatos gyereket megszólítottuk, mondják el rajzban a szülőhelyükkel, lakóhelyükkel kapcsolatos érzéseiket, gondolataikat. A 91 gyerekrajz közül a legjobbakat az iskola évzáró ünnepségén könyvjutalomban részesítettük. A 8. osztályosokkal esszét írtunk, ugyanezzel a címmel. Az általunk alapított tanulmányi díjban részesített, ekkor már középiskolásoktól, főiskolásoktól kérdőíves formában tájékozódunk a település iránti kötődésükről. Ezeket az anyagokat feldolgoztunk, és a későbbiekben a megfelelő helyen bemutatjuk.

Mint említettük, az anyaggyűjtéshez a strukturált interjú módszerét használtuk. Az interjúnak ez a formája alapvetően különbözik a sajtóban alkalmazott interjútól, lényegében csak a nevük azonos, illetve a kérdés-felelet módszer. Segítségével az emberek szubjektív tapasztalatairól, élményeiről, érzéseiről, szokásairól, véleményéről szerezhethetünk ismereteket. A szociológiában az interjút a kérdőív helyett alkalmazzák, a más formában nem, vagy nehezen megközelíthető tények összegyűjtésére szolgál. Az interjú készítője egy interjúvázlattal dolgozik, ami az érinteni kívánt tématerületek szerepelnek, és minden interjúalanytól alapvetően azt kérdezi végig. A kérdések nyitottak, átalakíthatók, átfogalmazhatók, sorrendjük általában rugalmas, a beszélgetés során új kérdések is felmerülhetnek. Az interjú készítője gyakorlatilag csak a kérdések feltevésére szorítkozik, nem kommentál, nem mond véleményt, mert azzal befolyásolja a válaszadót, és ha nem veszi észre magát, könnyen abba a hibába esik, hogy a saját véleményét hallja vissza. Ne-

héz műfaj, kevesen használják, a hozzáértők gyakran mondják, hogy az interjú – művészet.

Sokan készítenek riportokra emlékeztető interjúkat, strukturált beszélgetéseket különböző emberekkel, amelyeket megfelelő mennyiség és minőség elérése után, egy kötetbe rendezve kiadnak. Itt és most nem erről van szó. A több mint 80 interjú, beszélgetés egymás mellé szerkesztése nem lett volna nagy tudomány. A mi munkánk abból állt, hogy az interjúkkal összegyűjtött tartalmak rendszerezésével, tematikus feldolgozásával lefestettük a falut az ott élők, és az azt nem ismerők számára egyaránt. Arra törekedtünk, hogy a hallottakat tágabb társadalmi, gazdasági, esetenként történeti összefüggésbe ágyaztuk be. A szövegben természetesen benne vannak a közlők szó szerinti megfogalmazásai is, de azokat úgy igyekeztünk beépíteni, hogy lehetőleg ne a közlő kiléte, hanem a mondanivaló keltsen érdeklődést az olvasóban.

Tudjuk, hogy nem mindenki néz utána annak, hogy ami vele történik, amit ő átél vagy átélt, az mennyire általános, mások által is megélt, vagy mi indokolja, magyarázza azt, ami vele történt. Ha jobban ismerjük, megértjük az összefüggéseket, a jobb megoldásokat is hamarabb megtaláljuk. Ez vezérelt bennünket, amikor az egyes fejezetek elején kitágítottuk az oda vonatkozó ismeretek horizontját.

A legfontosabb, leginkább jellemző vonásokra koncentráltunk, olyan formában, ahogy a fejezet mottójaként idézett Szekfű Gyula írja: a nehezen formázható jelenségeket nem lehet matematikai képletekbe, formulákba begyömöszölni. Néha az író, ha valami újszerű állítást fogalmaz meg, magányossá, gyengévé válik. Úgy érzi, jó volna az ilyet valami számmal, képlettel alátámasztani, hogy meggyőzőbb legyen. De el kellett fogadnunk, hogy az emberi dolgok vizsgálata során egyszer tényleg elérkezünk ahhoz a ponthoz, ahonnan a racionalitással nem tudunk tovább haladni. Itt már a megérzés, a misztikum, az irracionalitás vagy a hit következik. Ezért is választottuk a szociográfia műfaját munkánkhoz: a szociográfia a tudománynál irodalmibb, az irodalomnál tudományosabb.

Az anyaggyűjtés alapjául szolgáló interjúkészítés rövid bemutatkozással, ismerkedéssel, a közös ismerősök megemlégtetésével kezdődött. Néhány mondatban elmondtuk magunkról, hogy kik vagyunk, majd ismertettük a jövetelünk célját, a módszerünket, vagyis azt, hogy nem alkalmazunk magnót, kézzel jegyzetelünk mindent, nem adjuk ki az esetleges bizalmas közléseket senkiről senkinek, nem hozzuk-visszük a szót a faluban. Segítő szándékkal, a saját elhatározásunkból, anyagi ellenszolgáltatás nélkül dolgozunk...

A beszélgetések során örömmel tapasztaltuk, hogy a faluban sokan ismerik a családunk nevét. Ez az ismertség alapvetően a 2003-ban, a szüleink tiszteletére általunk alapított tanulmányi díjnak köszönhető, bár nagy örömmel tapasztaltuk, hogy sokan emlékeztek anyánkra, szerencsére még a fiatalabbak közül is. Ezek után könnyű volt felvenni a beszélgetés fonalát, a közös ismerősök, iskolatársak és távoli rokonok felidézése minden bizalmatlanságot elosztatott. A cecei emberek őszintén, kertelés nélkül ismertették meg velünk történetüket, avattak be családi, anyagi, gazdasági helyzetükbe.

Az interjúkat az előzetesen kidolgozott vezérfonal mentén készítettük. Igyekeztünk többé-kevésbé szigorúan tartani magunkat a vázlathoz, de aki barátokkal beszélget, és a múltat idézi, akár vidám, akár szomorú történetről van szó, nehezen tudja megállni, hogy egy-két, a témához szorosan nem tartozó sztorit, emléket, ismerős nevet a fő szálak közé be ne fűzzön. A fonal elvesztése után általában hamar visszatértünk a vázlat által megkövetelt logikához.

Az indulásnál a család felmenőiről, őseiről érdeklődtünk, mert szerettük volna megtudni, mennyire tartják a kapcsolatot az elődökkel, milyen mélyen van, és mennyire élő a cecei gyökér. A nagyszülőkhöz, de ha a válaszoló ismeretei lehetőséget adtak, tovább is mentünk a családfa megismerésében. Ezt követően a kérdezett személy életrajzának fontosabb állomásait, családtagjainak – testvérek, házastárs, gyerekek, unokák – adatait gyűjtöttük össze. Főként azokra voltunk kíváncsiak, akik jelenleg is Cecén élnek. A családtagokra vonatkozóan ér-

deklódtunk a foglalkozásukról, hol tanultak, milyen végzettségük van; ha már önálló családban élnek, és más településen laknak, járnak-e Cecére; mi a viszonyuk a mai faluhoz; tartják-e a kapcsolatot a családtagokon kívül másokkal is, például iskolatársakkal, utcabeliekkel stb. A faluhoz való kötődés minden módját, megnyilvánulását fontosnak tartottuk regisztrálni.

Feltártuk a megkérdezett szakmai életútját: hol dolgozott korábban, jelenleg milyen munkát végez, hogyan él meg belőle, van-e kiegészítő tevékenysége? Ha nyugdíjas: korábban mivel foglalkozott, hogyan jön ki a nyugdíjából, van-e kiegészítő jövedelme? Mennyit dolgozik naponta?

Érdeklődtünk a társas kapcsolatokról és az ünnepek megéléséről: kikkel érintkezik rendszeresen, mi tartja össze a kapcsolatot? Milyen csoporthoz, közösséghez tartozik, illetve miért nem tartozik sehova? Mivel tölti a szabadidejét? Mit csinál, amikor nem dolgozik? A családi évfordulók megünneplése hogyan zajlik: kik vesznek részt, mi a ceremónia lényege, milyen ételeket fogyasztanak ilyenkor, van-e jellegzetes menü, van-e köztük cecei specialitás, alapanyag? Ha van ilyen: ki készíti, miben áll a jellegzetessége? Sütnek-e (mit, hogyan), vagy inkább vásárolnak? Van-e valamilyen régi, helyi étel/sütemény, különlegesség a menüben, el tudják-e még készíteni? Ha már nem tudják: miért, mikor ment ki a „divatból”? Ajánlja-e ismerősi körben a cecei „ízeket”, termékeket? Fel tudja-e idézni, hogyan ünnepelték meg ezeket az eseményeket 30-40 évvel ezelőtt Cecén? Hogyan zajlottak az ünnepek régen, kiktől hallotta, illetve mit ismer ebben a témában? Visszanyúl-e valamiben a cecei hagyományokhoz, családjában elvárja-e, hogy alkalmazzák, használják a cecei szokásokat, ízeket stb.? Meg akartuk tudni, őrzik-e a ceceiséget ilyen téren, vagy inkább más ízlésre tértek-e át. A régi időkből milyen helyi hagyományokra emlékszik személyesen, mi az, amit csak hallomásból ismer, kitől származnak az információi? Milyennek ítéli meg, jobb vagy rosszabb volt-e?

Ezt követően a település gazdasági helyzetének megítélésére vonatkozóan tettünk fel kérdéseket: miből él jelenleg a falu, hol dolgoznak az itteni emberek? Mivel foglalkoztak régen a cecei-

ek, milyen mesterségek voltak korábban a faluban? A munkahelyek, vállalkozások, egyéni stratégiák, jó és eredménytelen módszerek vonatkozásában milyennek ítéli meg rokonai sorát? Majd az interjú végén a falu jövőjéről, gazdasági kilátásairól, a további fejlődési utak mibenlétéről faggattuk az interjúalanyokat.

A visszajelzések szerint mindenki élvezte a beszélgetést, nem okozott nehézséget a kérdések megválaszolása. Többen kifejezték, hogy szívesen töltötték velünk az időt, kár, hogy már vége, jó volt visszaemlékezni. Sok helyen megvendégelték, és a saját maguk által készített enni-innivalóval megajándékoztak engedtek útra bennünket.

A megkérdezendők köre kezdetben spontán módon formálódott, majd ajánlások útján. Az összetételt úgy irányítottuk, hogy lehetőleg hozzájussunk olyan nevekhez is, akik a közelmúltban meghatározó szerepet játszottak a település helyzetének formálásában, illetve a megkérdezettek köre megközelítőleg képezze le a falu jelenlegi szerkezetét legalább életkor és foglalkozás szerint.

Az összetétel alapján az írásban végül is reprezentálva vannak a rendszerváltoztatás előtt, a rendszerváltoztatás idején, illetve a 2010-es években befolyásosnak tekinthető személyek, tévesznyugdíjasok, mezőgazdasági nagygazdák, közepes méretű birtokkal rendelkező gazdálkodók, kisgazdák, őstermelők, a nem földművelésből élő vállalkozók, a faluban, illetve más településen alkalmazottként dolgozók, az értelmiségiek, a faluból elszármazottak, továbbá a jelenleg főiskolára, egyetemre járó fiatalok és az általános iskolai tanulók. Azt reméljük, sikerült széles körben, átfogó ismereteket összegyűjtenünk.

